

نقش همبستگی اجتماعی در گام دوم انقلاب

هادی مجیدی

نفسانی و سایر بیماری‌های روحی می‌داند. از این رو، به هر میزان انسجام اجتماعی، وحدت و همبستگی ملی و علاقه‌مندی ملتی در مسیر حرکت به سوی اهداف مورد نظر یک نظام؛ یعنی توسعه‌ی پایدار، مشابه و همگرایانه باشد، چنین ملتی به راحتی و سریع‌تر از حد انتظار به اهداف و آرمان‌های متعالی و چشم‌اندازهای بلندمدت ترسیم شده از سوی رهبران خود خواهد رسید. ملتی که دارای همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی است و از وحدت، یک‌دلی، یک‌رنگی و همدلی بهره می‌برد، به راحتی با مشارکت عمومی شهروندان خویش به تحقق اهداف متعالی نظام خویش دست خواهد یافت.

به برکت انقلاب اسلامی ایران آگاهی و اطلاعات مردم در همه‌ی عرصه‌ها بیشتر شده است. آگاهی یافتن مردم از توان ظرفیت‌ها، استعدادها و قدرت و منزلت خویش و نیز حقوق شهروندی آنان سبب افزایش همبستگی اجتماعی و نیز مشارکت عمومی، در باب مسئولیت‌های فردی و اجتماعی آنان است که می‌تواند عامل موثری در بهسازی، نوسازی و آبادانی کشور باشد؛ لذا افزایش کارآمدی نظام سیاسی و اجتماعی هر کشوری به میزان آگاهی و مشارکت آنان در تمام امور وابسته است. بنابراین، دشمن در جامعه‌ای که دارای وحدت، انسجام و وفاق اجتماعی است و با همدلی و وفاق به هموعان

اشاره

انقلاب اسلامی ایران، بزرگ‌ترین تحول و تغییر قدرت در طول تاریخ ما بود که اساس سلطنت و حکومت فردی خودکامه را به حکومت اسلامی و مردمی اجتماع‌محور تبدیل کرد و عنصر اراده‌ی ملی را که پایه و اساس پیشرفت همه جانبه و حقیقی است در کانون مدیریت کشور وارد کرد و جوانان را در محور عرصه‌ی مدیریتی قرار داد و این روحیه و باور را ما می‌توانیم (مدیریت جهادی و همبستگی اجتماعی) به همگان منتقل کنیم.

مقدمه

بدون شک رشد و تعالی هر نظام اجتماعی در پرتوی همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی افراد آن جامعه میسر می‌گردد. جامعه‌شناسان، ایجاد همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی جامعه را ناشی از عواملی؛ چون اعتقادات و احساسات مشترک و تعادل و هماهنگی میان باورها و ارزش‌ها می‌دانند و عامل اصلی واگرایی انسان‌ها را جدال و ستیز و کمبود امکانات مادی تلقی می‌کنند. در نگاه اسلامی از جمله عوامل تقویت‌کننده‌ی همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی در سطح نظری، تفاهم، همدلی و نوع‌دوستی و عوامل تهدیدکننده‌ی آن را سوءظن‌ها، تهمت‌ها، خواهش‌های

به او ثبات قدم عطا می‌کند و او را از همه‌ی تنگه‌های صعب‌العبور و خطرناک عبور می‌دهد. در چهل سال گذشته، ملت ایران بر همین مبنا و اساس، بر توطئه‌هایی؛ چون کودتاها، غایله‌ی تجزیه‌طلبی، تروریسم داخلی مورد حمایت بیگانه، جنگ تحمیلی، تحریم‌ها و جنگ اقتصادی، فتنه‌های بزرگی؛ چون فتنه‌ی ۸۸ و جنگ‌های نیابتی و گروهک‌های تروریستی تکفیری در منطقه غلبه کرده است. اکنون شعارهای اصلی انقلاب و ارزش‌های بنیادین انقلاب، پس از چهل سال، نه تنها فراموش نشده، بلکه مورد توجه جدی توده‌های مردم است و سبب همبستگی اجتماعی مردم در مشکلات داخلی شده است. حضرت امام خمینی علیه السلام چه قبل از انقلاب و چه بعد از آن همواره بر نقش مردم تاکید داشته و حقیقتاً برای آن ارزش و اهمیت قایل بودند. در طول دوران مبارزه و بعد از پیروزی انقلاب، مخاطب و همراه اصلی امام علیه السلام توده‌ی مردم بودند. امام خمینی علیه السلام مردم را ولی نعمت مسئولان کشور معرفی کرده و همه‌ی مقامات مملکتی را به خدمت به آن‌ها دعوت و سفارش می‌کردند. در کل، انقلاب‌ها و به خصوص نهضت‌های اسلامی ثابت نموده است که هر گاه مردم وارد مبارزه شده‌اند آن انقلاب و نهضت به پیروزی رسیده است و هر گاه همراهی نکرده‌اند آن نهضت به شکست انجامیده است. از هنرهای بزرگ و اعجاب‌انگیز امام، انقلاب اسلامی و قانون اساسی ایران، تلفیق و ترکیب اسلامیت نظام با جمهوریت آن است که در عین وفاداری به اسلام، نقش مردم نیز حفظ شده است.

مقام معظم رهبری در بیانیه‌ی گام دوم، شعارهای انقلاب را که مبتنی بر چهار خواسته‌ی اصلی و بنیادین مردم ایران؛ یعنی استقلال، آزادی، عدالت و معنویت بود، مورد تاکید قرار می‌دهند و بر آن شعارها چهار مورد دیگر اضافه می‌کنند که عبارتند از: اخلاق، عزت، عقلانیت و برادری. در این شعارهای اضافه شده، شعار «برادری» نشان از همبستگی اجتماعی مردم دارد. چون مردم توانستند بارهبری مقام معظم رهبری، همه‌ی حوادث ناگواری که مزدوران داخلی و خارجی در طول این چهل سال به وجود آورده‌اند، با برادری و همبستگی اجتماعی خود خنثی نمایند.

در بیانیه‌ی گام دوم از زاویه‌ی کلان به روند تمدن‌سازی اشاره شده که با بررسی دقیق، معنای گام اول و دوم انقلاب بیشتر نمایان می‌شود. برای مثال در ابتدای متن بیانیه آمده: «[انقلابی که] اینک وارد دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است. درودی از اعماق دل بر این ملت؛ بر نسلی که آغاز کرد و ادامه داد و بر نسلی که اینک وارد فرآیند بزرگ و جهانی چهل سال دوم می‌شود.» بنابراین گام اول برای ساختن تمدن اسلامی؛ یعنی تحول (انقلاب) و تثبیت (نظام‌سازی) انجام شده؛ اما در مرحله‌ی دولت‌سازی نیاز به پیش‌روی داریم و اگر این مرحله تکمیل گردد؛ در آستانه‌ی گام دوم؛ یعنی جامعه‌پردازی ایستاده‌ایم که منتهی به تمدن‌سازی می‌شود. از این‌رو، هیچ یک از این مراحل محقق نمی‌شود مگر به خواست مردمی که در قدم اول، حکومت دینی را رقم زدند. پس بی‌جهت نیست که پیوند جمهوریت و اسلامیت نخستین درخشش انقلاب نامیده می‌شود؛ گوهری که باید آن را حفظ کرد و صیقل داد.

از نکات حایز اهمیت در این بیانیه ارتقای مشارکت مردمی و مسئولیت‌پذیری جامعه و جوانان است. در چهل سال گذشته خیلی‌ها تلاش کردند مردم را از صحنه‌ی مدیریت کشور دور نگه دارند؛ اما مقام معظم رهبری مردم را مجدد در گام دوم انقلاب مسئول اصلی و پیش‌برنده‌ی اهداف انقلاب دانستند. ایشان در جاهای متعدد در این بیانیه از مردم و جوانان نام می‌برند و می‌خواهند

خویش کمک کرده و همواره حضوری فعال در صحنه‌های فردی و اجتماعی دارد، جرات نفوذ ندارد. چرا که نه با یک حکومت که با یک ملت باید مبارزه کند. وحدت و هم‌دلی، اکسیری است که دشمن را در توطئه‌های خویش علیه یک ملت ناکام می‌گذارد. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «دشمنانی که هنوز درصددند نسبت به انقلاب و نظام جمهوری اسلامی، نیت خصمانه و شومشان را اعمال بکنند، چشم امید به اختلافات بسته‌اند. آن‌ها از وحدت و یکپارچگی شما، مردم، می‌ترسند این را متوجه باشید.» ملت ایران به هیچ قیمت نباید وحدت و یکپارچگی خود را از دست بدهد. در پرتوی همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی، استقلال و عزت اسلامی برای امت اسلامی به ارمان خواهد آمد. جامعه‌ی اسلامی در صورت وحدت، همبستگی، انسجام، وفاق و پای‌بندی کامل به اصول و ارزش‌های دینی و تحمل مشکلات، موانع را

یکی پس از دیگری از سر راه برداشته و به عزت اسلامی که همانا مخصوص مومنان و اولیای الهی است نایل خواهد آمد، چون به فرموده‌ی قرآن عزت، مخصوص خدا، رسول و مومنان است.

انقلاب تاریخی و تحول‌گرای ایران در سال ۵۷، سرآغاز تحولات عظیم در عرصه‌ی ملی و بین‌المللی شد و چراغ راهنمایی برای دیگر ملت‌های تشنه‌ی عزت و استقلال واقعی گردید. رمز اصلی پیروزی انقلاب اسلامی در کشور ما این است که در نظام اسلامی، ملت تصمیم‌گیرنده هست و مردم، حقیقتاً مالک و مسلط بر سرنوشته و امور خود هستند و این، یک امر واقعی است.^۱ امام خمینی علیه السلام با رهبری حکیمانه‌ی خود همگرایی بی‌نظیری در میان ایرانیان برای دفاع از ارزش‌های اسلامی ایجاد کرد. از این‌رو، می‌توان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب اسلامی را افزایش مشارکت مردمی و همبستگی اجتماعی در همه‌ی عرصه‌های اجتماعی، سیاسی و ملی کشور دانست. چون ملتی که در راه خدا قیام می‌کند و در این مسیر ولایت الهی را پذیرفته، خداوند

جنگ ایران و عراق در حالی بر کشورمان تحمیل شد که نیروهای انقلاب سرگرم بازسازی و ایجاد ساختارهای جدید بودند. دفاع در برابر این تهاجم، لحظات زیبا و به یاد ماندنی را در تاریخ جنگ‌های جهان به یادگار گذاشت. وحدت و همبستگی اجتماعی در مقابل این تهاجم مثال زدنی بود. به عنوان نمونه، هنگامی که بیمارستان‌های کشور برای دریافت خون درخواست می‌دادند، در برابر بیمارستان‌ها و مراکز دریافت خون صف‌های طولانی از مردم مشتاق کشیده می‌شد و یا هنگامی که درخواست پتو برای رزمندگان اسلام داده می‌شد، وسایل نقلیه‌ی حمل

پتو در مدت کمی پر می‌شدند. مردم ایران در دفاع مقدس به شیوه‌های مختلف می‌خواستند خود را در این جنگ سهمیم کنند. آنانی که می‌توانستند اسلحه به دست بگیرند، روانه‌ی جبهه‌های جنگ می‌شدند و آنانی که قادر به این کار نبودند در پشت جبهه حماسه‌سازی می‌کردند. خاطره‌ی آن پیرزن تنها، هیچ‌گاه فراموش نمی‌شود که غذای خود را که چند تخم مرغ بود، برای رزمندگان جبهه اهدا می‌کند. همین حماسه‌ها بود که توانست هشت سال دفاع مقدس را بیافریند. جنگ توانست فرقه‌ها و مذاهب مختلف دینی را در کنار یکدیگر قرار دهد و همبستگی مثال زدنی را بیافریند. ارامنه، مسیحیان، کلیمیان و آشوریان و سایر فرقه‌ها و مذاهب دینی در این جنگ سهمیم بودند و شهدای متعددی را در این جنگ به کشورشان تقدیم کردند. جنگ

شانه زیر بار مسئولیت دهند و کارهای اصلی را به سرانجام برسانند تا برای دهه‌ی پنجم انقلاب درخششی چشم‌گیرتر داشته باشند.

همبستگی اجتماعی در مسابقه‌ی خدمت‌رسانی

علاوه بر همبستگی و مشارکت مردمی در مسایل سیاسی؛ مانند انتخابات، مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی، در موضوعات اجتماعی؛ مانند کمک‌رسانی‌ها و فعالیت‌های نیکوکاری، حضور مردم قبل از مسوولین چشم‌گیر است. پس از انقلاب، مردم در مسابقه‌ی خدمت‌رسانی در حوادث طبیعی و کمبودهای اجتماعی مشتاقانه شرکت می‌کنند. به نمونه‌هایی از این همبستگی اجتماعی مردم در خدمت‌رسانی می‌توان اشاره کرد. زلزله‌ی ۷۷ ریشتری طبرس در روز ۲۵ شهریور سال ۵۷، فرصتی خوب برای همراهی مبارزان انقلابی با مردم بود. علی‌محمد بشارتی از فعالان سیاسی در خاطرات خود با اشاره به زلزله‌ی ۲۵ شهریور طبرس می‌نویسد: «همان شب جلسه‌ای در منزل یکی از دوستان که در میدان خراسان بود، برگزار کردیم و تصمیم گرفتیم که برای کمک به زلزله‌زدگان عازم آن جا شویم. هفت، هشت نفر سوار بر دو پیکان عازم شدیم... انبوه مردم از خراسان، سمنان، تهران، اصفهان، فارس، یزد و سایر شهرها آمده بودند تا به زلزله‌زده‌ها کمک کنند... افرادی که آمده بودند تخصص‌های متفاوتی داشتند و هر یک بنا بر تخصص خود به کمک و یاری مشغول بودند...». زلزله‌ی طبرس پیوند بین مردم و انقلاب را محکم‌تر کرد و به روند پیروزی انقلاب سرعت بخشید. از آن زمان در عرصه‌هایی که هموطنان دچار آسیب شده بودند؛ مانند زلزله یا سیل شاهد همبستگی اجتماعی مردم در مسابقه‌ی خدمت‌رسانی هستیم. کمک‌رسانی مردم در زلزله‌های رودبار و منجیل در سال ۶۹ بم در سال ۸۱، کرمانشاه در سال ۹۶ و سیل فروردین ۹۸ در استان‌های گلستان، خوزستان و لرستان صحنه‌هایی حماسی از سیل کمک و حضور مردم در یاری‌رسانی به هموطنان خود بود.

همبستگی اجتماعی مردم در دفاع مقدس

جنگ به عنوان یک پدیده‌ی متحول‌کننده در طول تاریخ، همواره جوامع را دستخوش تغییر و دگرگونی ساخته است. جنگ تأثیرات اساسی بر ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جوامع می‌گذارد. این تأثیرات صرفاً به سطح کلان جوامع محدود نمی‌شود بلکه در سطح اجتماعی نیز این تأثیرات، قابل ملاحظه و بررسی است. جنگ ساختارهای یک جامعه را متحول می‌سازد و ساختارهای جدیدی را به وجود می‌آورد. در سطح کلان اجتماعی، جنگ تأثیرات خاص خود را دارد. نزدیکی افراد جامعه به یکدیگر و به عبارتی دیگر افزایش حس همبستگی اجتماعی از جمله تأثیرات جنگ محسوب می‌شود.

تحمیلی در کشور ما فرصتی آفرید تا وحدت ملی و همبستگی اجتماعی در بالاترین حد خود به منتهی ظهور برسد. پس از پایان جنگ، بسیاری از شهرها در اثر حملات دشمن تخریب شدند. از آنجایی که این تخریب‌ها بسیار گسترده بود و دولت نمی‌توانست از پس بازسازی آن‌ها برآید، لذا مانند مرحله‌ی دفاع، نیازمند بسیج عمومی و وحدت ملی بودیم. مردم در یک اقدام گسترده به بازسازی ویرانه‌ها پرداختند. جنگ تحمیلی باعث نزدیکی و همبستگی اجتماعی مردم به یکدیگر شد. امام خمینی درباره‌ی همبستگی اجتماعی مردم در دوران جنگ تحمیلی می‌فرماید: «... ما اگر فایده‌ای از این جمهوری اسلامی نداشتیم الا همین حضور ملت به همه‌ی قشرهایش در صحنه و نظارت همه‌ی قشرها در امور همه، این یک معجزه‌ای است که جای دیگر من گمان ندارم تحقق پیدا کرده باشد و این یک هدیه‌ی الهی است که بدون این که دست‌های بشر در آن دخالت داشته باشند خدای تبارک و تعالی به ما اعطا فرموده است و ما باید قدر این نعمت را بدانیم و اقتدا کنیم به این زن‌ها، بانوان و بچه‌های پشت جبهه و آن‌هایی که در خود شهرهای مخروبه و نیمه‌مخروبه حاضرند. ماها باید از این‌ها اخلاق اسلامی، ایمان و توجه به خدا را یاد بگیریم.»^۲

سیل همبستگی اجتماعی مردم

سیل با توجه به خسارت‌هایی که از خود در تخریب خانه‌ها و شهرها از خود به جای می‌گذارد، برکاتی هم دارد که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به پر شدن سدها، سیراب شدن تالاب‌ها و تقویت منابع آب زیرزمینی اشاره کرد؛ اما یکی از مهم‌ترین جلوه‌هایی که در این حوادث تخریبی سیل بروز و ظهور می‌کند، همبستگی مردم برای مهار خسارات ناشی از سیل است. در سیل فروردین سال ۹۸ شمال و جنوب کشور، در بسیاری از مناطق سیل‌زده، مردم با حداقل امکانات تلاش کردند گل و لای ناشی از ورود سیلاب را خارج کنند و وضعیت را به حالت سابق برگردانند؛ اما بیش از همه «سیل بند انسانی دهالویه» بازتاب فراوانی داشت. تصاویری که نشان می‌داد، عده‌ای با دست خالی، خودشان را در ورودی سیلاب قرار داده و نمی‌خواهند اجازه دهند که ورود آب، خسارت بیشتری ایجاد کند. بنابراین شاهدیم که برکات معنوی سیلاب اخیر در کشور از زحمات‌های ظاهری آن بیشتر بوده و اتحاد و همبستگی مردم را به رخ جهانیان کشاند. این گوشه‌ای از نمایش عظیم همبستگی اجتماعی مردم در روزهای سخت است.

بیماری کرونا و همبستگی اجتماعی مردم

مهمان ناخوانده‌ی کرونا، تمام کشورهای جهان به ویژه کشور ما را درگیر کرده است. این بیماری منحوس زمانی بی‌دعوت وارد کشورمان شد که اکثریت مردم کشور بر اثر تحریم در فشار اقتصادی بودند. کرونا با ورودش کسب و کار مردم را به تعطیلی کشاند و بر هزینه‌های خانواده‌ها افزود و موجب شد فشار اقتصادی بیش از گذشته بر مردم وارد شود. اما با این حال از ابتدای اطلاع‌رسانی درباره‌ی این بیماری، مردم ایران که تجربه‌ی یاری‌رسانی و همیاری در حوادث سال‌های پیشین را داشتند با تولید ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده، اثر این ضرب‌المثل را که «مرگ برای همسایه است» خنثی کردند و نشان دادند که وقتی پای جان هموطن ایرانی در میان باشد، دیگر سکوت و کاهلی جایز نیست و همه

با هم دست همبستگی به یکدیگر دادند و در جنگ پیش‌رو که مبارزه با کرونا بود پیش‌قدم شدند. از این‌رو، می‌توان گفت که بیماری کرونا، آزمونی دیگر جهت همبستگی اجتماعی مردم بود. همان طور که رهبر انقلاب فرمودند: «ملت ایران در این آزمون درخشید.» البته در این نبرد کرونایی آن‌هایی که در حکم رزمندگان این جنگ و پیشگام بوده و در خط مقدم می‌جنگیدند پرستاران و کادر درمانی بیمارستان‌ها بودند. رهبر انقلاب درباره‌ی مدافعان سلامت فرمودند: «کارتان بسیار با ارزش است؛ هم ارزش جامعه‌ی پزشکی و پرستاری را در جامعه بالا می‌برد- که برده- هم مهم‌تر از این، ثواب الهی است که خدای تعالی قطعاً به شما اجر خواهد داد و ثواب خواهد داد.» و در بیانات دیگری فرمودند: «اوج این افتخار ملی متعلق است به مجموعه‌ی درمانی کشور است. رنج دوری از خانواده را تحمل کردن؛ حتی در نوروز و تعطیلات نوروزی هم خیلی از این‌ها به خانواده‌هایشان سر نزدند.» نکته‌ای که در این زمینه حایز اهمیت است و نباید به سادگی از کنار آن گذشت، این است که دشمنان این مرز و بوم از هر فرصتی برای ضربه زدن و از بین بردن نظام اسلامی استفاده می‌کنند؛ یک‌بار با جنگ نظامی، یک‌بار با جنگ اقتصادی و یک‌بار با جنگ بیولوژیکی. به تعبیر رهبر انقلاب مسئله‌ی کرونا ما را نباید از توطئه‌ی دشمنان و استکبار غافل کند. چون گزارشات میدانی و برخی مستندات درباره‌ی ویروس کرونا نشان از یک توطئه دارد. از جمله فیلمی با نام «شیوع» است که توسط هالیوود در سال ۲۰۱۱ ساخته شده و با بررسی آن در واقع متوجه می‌شویم به بیماری کرونا اشاره دارد که امروز ظهور پیدا کرده و جوامع دنیا را مورد هدف قرار داده است. هم‌چنین در سال ۱۹۸۱ «دین کنتز» کتابی را نوشته و دقیقاً موضوع کرونا را مورد بحث قرار می‌دهد که کشور چین به عنوان یک سلاح بیولوژیکی در آزمایشگاه ساخته و در سال ۲۰۲۰ از شهر ووهان منتشر می‌شود و امروز می‌بینیم این ویروس در همین سال از این شهر صادر شده است.

نتیجه‌گیری

آن‌چه در انقلاب اسلامی و ایران به عنوان امتیاز مطرح می‌شود، همبستگی اجتماعی مردم در همه عرصه‌های خدمت‌رسانی است که همه تهدیدهای پیش‌رو را به فرصت تبدیل می‌کند و تاکنون نیز موجب رقم خوردن کارها و خدمات کم‌نظیر در کشور شده است. از جمله مهم‌ترین پیامدهای همبستگی اجتماعی و در نتیجه، مشارکت عمومی را می‌توان کارآمدی نظام و تثبیت نظام سیاسی قلمداد کرد. در نظام‌های سیاسی با پشتوانه‌ی مردمی که وفاق و انسجام اجتماعی بالاست مردم حامی واقعی نظام هستند؛ زیرا آنان نظام را متعلق به خود می‌دانند و در مشکلات و بحران‌ها به کمک نظام می‌شتابند. از این‌رو، نظام کارآمد و باثبات است. این امر لازمه‌ی هر نظام مردمی و پویاست.

پی‌نوشت‌ها

۱. بیانات رهبری در دیدار کارگزاران نظام ۹۷/۷/۲.
۲. فرمایشات امام خمینی (ره) ۵۹/۱۲/۲۸.